

APROXIMACIÓ A L'ACTE CREATIU

Ricard Vaccaro

Al llarg de la meua trajectòria alhora d'expressar-me com a artista, he tingut dos punts molt clars. Per una banda sempre he volgut sentir la sensació de llibertat i de no estar lligat a res i ningú. I l'altre, acord amb aquesta mateixa llibertat, és el respondre amb la meua obra contra els fets polítics amb els que no hi estic d'acord. Ho he fet i ho faré. Des dels anys de mal record del franquisme fins ara, he expressat la meua opinió com artista creant obres que eren una resposta contra l'opressió, les guerres, el terrorisme, i tota mena d'actes que fossin un atemptat contra la llibertat de les persones. L'art per si sòl no pot canviar res, però no per això hem de tancar-nos en la seva vessant més purament decorativa. Per què l'art ha entrat en un procés de polarització entre, per una banda, el més pur decorativisme i per l'altra, permeteu-me simplificar, l'art conscientment provocatiu? No ho se, però a aquesta qüestió probablement podria dedicar-hi els propers vint anys de la meua vida (no ho prengueu al peu de la lletra, tots tenim coses més interessants a fer).

Veig i no amb sorpresa, que les grans firmes de l'art actual, han fet un gir importantíssim cap al figurativisme. Suposo que no hi són alienes algunes galeries d'art, ni tampoc l'afany de vendre, desig per altre banda perfectament lícit. Al capdavant, la societat de masses, dels medis de comunicació global en general, funciona a través de la distribució de referents culturals fàcilment consumibles.

Entre aquests dos extrems, decorativisme i provocació, podem situar-hi totes les tendències que se'ns puguin acudir, probablement tantes com artistes coneguem. Afortunadament, vivim un moment artístic absolutament eclèctic. I això es sà, perquè com espectadors i consumidors (el fet de que siguem visitants de museus i exposicions ja ens converteix en consumidors d'art), ens obliga a triar, a pensar, a opinar, a sentir que una d'aquelles corrents és més o menys propera a la nostra manera de ser.

I els artistes? No, no me'ls he deixat. Jo sóc un dels que practica l'estrany exorcisme anomenat "art". Perquè, que és sinó un exorcisme sobre nosaltres mateixos i la nostre consciència, un treball de interiorització total i absolut, un viatge on ningú més hi té res a dir perquè no en sap res d'allò que ens passa per la ment.

Per explicar una mica aquesta interiorització, aquest capbussament, voldria transcriure un fragment de l'escrit que vaig fer per a la presentació de l'escultura "Diàleg. Homenatge a Ernest Lluch" que va tenir lloc a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat de Barcelona, el dia 21 de juny. Aquesta peça va ser la meua resposta a un acte tan vergonyós com l'assassinat terrorista.

“Aquest homenatge-diàleg neix del dolor, és clar, del dolor i la ràbia. He intentat però, expressar la confusió de sentiments i d'idees de la manera més senzilla, més espiritual, més transparent i, a la vegada, més aparentment fràgil.

Sempre havia pensat que l'acte creatiu era gairebé una font de plaer, i així ha estat fins no fa pas gaire. He trobat, i no amb sorpresa, que és un dels moments de més angoixa, gairebé de dolor, que es pot viure. No sé ben bé com explicar-ho, potser perquè en els moments de creativitat no es té cap altra companyia que la de la soledat. I la soledat, és com la nit: amplifica els moments de dolor, les angoixes, les pors.

Crear és com llençar-se al buit, però no té cap mèrit fer un saltiró. L'alçada, la ignorància d'on anem i què ens acollirà en la caiguda; què n'aprendrem, d'aquell nou salt; si aconseguirem ignorar tot allò que ja sabem per assolir el que no sabem. L'escriptor Paul Auster creu que es tracta de “dir la cosa més senzilla possible.”

Això hauria de ser tot: saltar, simplement. I aquell moment de vertigen, en què no es pot fixar la mirada, en què la buidor del cervell és real perquè la por no deixa racons en la memòria en els quals agafar-se..., aquell seria el moment de plasmar les imatges, les idees, i dir-les de la manera més senzilla possible. En la figura d'Ernest Lluch he volgut honorar totes les víctimes d'aquesta violència que pretén posar fi a la cultura i al diàleg.”

És un intent d'explicar el procés creatiu d'una obra. Potser aquest és un cas extrem perquè la implicació personal fa molt difícil separar la creativitat del compromís. Tan mateix vull destacar que la frase de Paul Auster “dir la cosa més senzilla possible.” m'ha acompanyat des de el dia que la vaig descobrir en el llibre “Desaparicions” de l'editorial Pagès editors. No es publicitat, i si ho fos més ben igual. Que millor que fer publicitat d'un llibre de poemes que em va permetre endinsar-me en l'obra poètica d'un personatge clau en la literatura nord americana, i en conseqüència mundial. Només recordar que és autor, entre altres, de El país de las Últimas Cosas, La Invención de la Soledad, La Trilogía de Nueva York, El Palacio de la Luna, La Música del Azar, Leviatán, El Cuaderno Rojo, Mr. Vértigo, A Salto de Mata i dels guions Smoke, Blue in the Face i Lulu on the Bridge, tots publicats per Anagrama.

No només em va permetre conèixer la seva obra, si no que el vaig poder conèixer personalment. Per acabar-ho d'explicar he de citar un altre frase amb la que comença el fragment Espais blancs. “Passa alguna cosa, i des del moment en què comença a passar, ja res pot tornar a ser el mateix.” Quan ho llegeixes sembla una simplicitat però crec que es necessari llegir-ho diverses vegades per adonar-se de la importància del que vol dir.

Si jo no hagués entrat a la llibreria amb temps suficient per badar, si aquell llibre de poemes de tapes blanques lletres negres i petites i dues línies de color blau no m'hagués cridat l'atenció... podria haver sortit de la llibreria amb qualsevol altre llibre, o amb cap.

Una sèrie de deu quadres realitzats amb pintura acrílica, cendra i vernís foren el resultat d'una introspecció que va començar en obrir una pagina a l'atzar i llegir “dir la cosa més senzilla possible”.

Després dels atemptats de l'11 de setembre, és com gairebé innecessari plantejar-se l'art com a mitjà d'expressió. L'art o qualsevol altre cosa relacionada amb els sentiments. Perquè negar-ho, el cop ha sigut molt fort i et preguntes sobre la necessitat real de l'art en un món com el nostre.

Arran d'aquests fets, vaig escriure a Paul Auster expressant els meus sentiments i aquesta sensació de que la creativitat potser ja no tenia cap importància davant de la barbàrie.(d'uns i altres, naturalment). La seva ràpida i gairebé imperativa resposta no deixa cap lloc per a la no-creació. Diu: "mai no hi ha hagut una època en que la creació no fos necessària".

Quan rebia aquesta resposta, jo ja em trobava de nou, immers en el procés creatiu. Però res tornarà a ser el mateix. Els colors, els suports, les textures, els temes... no vull restar indiferent al que ha passat ni al que passa cada dia.

M'he sorprès a mi mateix utilitzant negre sobre negre i una frase del místic Juan de la Cruz en l'inici del Càntico Espiritual : "¿Adonde te escondiste, amado, y me dejaste con gemido?"